

РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕТОДІВ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Дзюбинська М. Я.

Рещук Є. М.

Карпатський національний університет

імені В. Стефаника

mariia.dziubynska@pnu.edu.ua

У сучасних умовах розвитку освітньої системи в Україні все більшого значення набуває робота інклюзивно-ресурсних центрів. За оперативною інформацією станом на 2025 рік в Україні створено понад 700 інклюзивно-ресурсних центрів. Поняття «діти з особливостями розвитку» широко охоплює всіх дітей, чиї освітні, психічні або фізичні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. За статистикою, кількість учнів з особливими освітніми потребами, які потребують психологічної підтримки широко зростає, на даний час це вже 47 610 осіб, в той час як 5 років тому, це було 25 078 особи. Найвищу сходинку порушень та розладів займають діти з дефіцитарним розвитком (порушення мовлення, слуху, зору). Наступні – з інтелектуальними порушеннями різного ступеня тяжкості, навчальними труднощами, розладами аутистичного спектру, РДУГ, синдромом Дауна [1].

З огляду на різноманітність специфіки розвитку дітей з особливими освітніми потребами, виникає питання визначення певного механізму запуску розвитку дитини для побудови її індивідуального освітнього маршруту та системи психолого-педагогічного впливу. Саме тут якісна психодіагностика є ключовим елементом цього механізму подій. Практичним психологам інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) важливо володіти набором навичок у роботі з методиками для професійного становлення в обраній сфері [4].

Головними напрямками роботи практичного психолога в ІРЦ є:

психодіагностична робота, що включає проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки; розвивальна і психокорекційна робота, яка проводиться під час корекційно-розвивальних занять; консультативна робота (робота з батьками, співпраця з іншими фахівцями центру, працівниками освітніх закладів); просвітницька діяльність та ведення документації [3].

Процедура проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини є базовим завданням у діяльності кожного ІРЦ. Це комплексний збір якісної та кількісної інформації щодо розвитку дитини фахівцями центру, де практичний психолог за допомогою відповідних методик та завдань оцінює когнітивну та емоційно-вольову сфери, тобто, проводить психодіагностику. Комплексна оцінка розвитку дитини виконує низку завдань, а саме: визначає особливі освітні потреби дитини; оцінює особливості психофізичного розвитку дитини, її сильні та слабкі сторони; розробляє потреби в індивідуальній програмі розвитку, а також надання психолого-педагогічних корекційно-розвивальних послуг; розробляє рекомендації щодо організації освітнього процесу дитини для всіх осіб, які його здійснюють [4].

Проведення якісної психодіагностики потребує правильного підбору психодіагностичного інструментарію для дослідження інтелектуальних здібностей, когнітивних процесів, проблем із соціальною взаємодією тощо. Завдання психолог вибирає індивідуально для кожної дитини, з урахуванням її віку, психічного стану та особливостей розвитку. Найважливіше в цьому процесі – це налаштування дитини на роботу та її адаптація до умов ІРЦ. Якщо дитина не готова необхідно перенести комплексне оцінювання [3].

Основні методики та завдання, які можуть бути корисними для проведення психодіагностики, включають наступне:

1. Сприймання: називання кольорів, розпізнавання зображених літер чи цифр, визначення звуків, які видають різні об'єкти, знаходження закреслених зображень, виявлення предметів, захованих на малюнках, а також коректурна проба Бурдона.

2. Навідні питання: наприклад, «В якій країні ти живеш?», «Як тебе звати?», «Скільки тобі років?» тощо.

3. Пам'ять: завдання на запам'ятовування слів або карток, такі як картки «Меморі».

4. Мислення: завдання на дошці Сегена, завдання «Кораблик», групування предметів за ознаками, визначення «четвертого зайвого», встановлення порядку елементів у системі, використання блоків Дьейнеша, завдання з малюнками Нісенітниці.

5. Уява: домальовування фігур, створення розповідей, малювання різних об'єктів.

6. Емоційно-вольова сфера: тест «Дерево з фігурками», ідентифікація емоцій, тест «Дім-Дерево-Людина», завдання з неіснуючою твариною, тест Люшера.

Звичайно, це далеко не повний перелік, сьогодні в глобальних мережах можна знайти методики, які будуть найбільш зручними для кожного фахівця індивідуально. Також невід'ємним є використання різних ігор та завдань на класифікацію по кольорах, формах, розмірах. Обов'язковою є взаємодія і бесіда з дитиною, спостереження за темпом виконання завдання, помилками. Одним із найважливіших чинників успішного діагностування є налагодження позитивного контакту з дитиною. Для дітей з особливими освітніми потребами комунікативний процес досить часто протікає складно порівняно із нормотиповими дітьми, тому потрібно використовувати ретельні підходи для налагодження контакту [3].

Процес діагностики триває 25-30 хв. Під час проведення комплексної оцінки психолог повинен не лише володіти діагностичними методиками, а й уміти взаємодіяти з дітьми так, щоб не виходячи за рамки інструкцій і правил застосування методик, максимально розкрити можливості дитини у виконанні завдань.

Не менш важливим етапом є взаємодія та спілкування з батьками, оскільки

саме вони можуть надати найважливішу інформацію щодо здібностей та нахилів дитини. Тому структуроване спілкування є ключовим аспектом. Психолог може заповнювати «Протокол обстеження дитини», який допомагає зафіксувати важливі моменти, виявлені під час роботи. Анкета для батьків дозволяє отримати всю необхідну діагностичну інформацію про дитину, яку психолог не зможе побачити. Це можуть бути питання на кшталт: як дитина спить? Коли вона почала вимовляти перші слова? Як вона поводить себе у соціумі? Які методи покарання та заохочення ви використовуєте у вихованні? Які соціально побутові навички сформовані у дитини? тощо [3].

Варто підсумувати, що інклюзивно-ресурсний центр створили для того, щоб в першу чергу захищати права осіб з особливими освітніми потребами, мета якого сприяти ефективній інтеграції їх у суспільство. Взаємодія за схемою «діти-батьки-фахівці» сприяє успішному навчанню дітей, забезпечуючи їм комплексну підтримку та адаптацію в освітньому середовищі. Вона дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини, сприяє її успішній соціалізації та академічному розвитку. Спільна діяльність сприяє створенню безбар'єрного освітнього середовища, де кожна дитина матиме можливість розкрити свій потенціал. Психологічна діагностика відіграє ключову роль у створенні цього процесу, адже саме від неї залежать подальші кроки, які будуть використані для покращення психологічного та фізичного стану дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство освіти і науки України. (2025). Статистичні дані щодо інклюзивного навчання в Україні на 2025 рік. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>
2. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: вид. «Ранок», 2019. 304 с.
3. Прасол Д.В., Корнієнко І.В. Практичний психолог в інклюзивно-ресурсному центрі: методичні рекомендації. Миколаїв: вид. Торубара В.В., 2021. 624 с.

4. Шашлова Анастасія. Сучасні методи діагностики рівня розвитку дітей з особливими освітніми потребами. *Інклюзивне навчання*. Миколаїв. 2021. С. 78-84.

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МОЛОДІ

Діденко О.Г.

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

oleh.didenko08@ukr.net

Яланська С.П.

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

yalanskasvetlana@gmail.com

Шалівська О.В.

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

vladimirshalivsky@gmail.com

В умовах воєнного часу надзвичайно важливо відчувати віру у власні сили, діяти не дивлячись на будь-які перешкоди, пам'ятати, що успішна розбудова Української держави залежить від кожної особистості. Лише самосвідомість та наполеглива праця можуть сприяти успіху у складних життєвих умовах. Здатність особистості виявляти свою національну та громадянську ідентичність у повсякденному житті і в умовах складних життєвих ситуацій на сьогодні є надзвичайно важливою [1].

У часи війни ключовою складовою процесу виховання в закладах середньої та вищої освіти є орієнтація на утвердження української національної та громадянської ідентичності на основі національних цінностей України, таких як: соборність, самобутність, гідність [2].